

*Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2022. № 6.*

**DOI: 10.32702/2307-2105.2022.6.6**

**УДК: 336.71-047.64**

*В. В. Бобиль,*

*д. е. н., професор, Український державний університет науки і технологій  
ORCID ID: 0000-0002-7306-3905*

*Л. В. Марценюк,*

*д. е. н., професор, Український державний університет науки і технологій  
ORCID ID: 0000-0003-4121-8826*

*І. Г. Аберніхіна,*

*к. е. н., доцент, Український державний університет науки і технологій  
ORCID ID: 0000-0003-0692-1276*

*О. А. Топоркова,*

*к. е. н., доцент, Український державний університет науки і технологій  
ORCID ID: 0000-0003-0956-3638*

## **СУЧАСНА ПОЛІТИКА УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ БАНКУ**

*V. Bobyl,*

*Doctor of Economic Sciences, Professor, Ukrainian State University of Science  
and Technology*

*L. Martseniuk,*

*Doctor of Economic Sciences, Professor, Ukrainian State University of Science  
and Technology*

*I. Abernikhina,*

*PhD in Economics, Associate Professor, Ukrainian State University of Science  
and Technology*

*O. Toporkova,*

*PhD in Economics, Associate Professor, Ukrainian State University of Science  
and Technology*

## **MODERN FINANCIAL RISK MANAGEMENT POLICY OF THE BANK**

*Фінансові ризики банку – це загроза невиконання стратегічних планів щодо ресурсної та дохідної частин операцій, яка негативно відобразиться на прибутку чи капіталі банку.*

*Фінансові ризики притаманні активно-пасивним операціям банку, тому при їх проведенні дуже важливо визначити величину ризику, який бере на себе банк, і розробити та впровадити інструменти зменшення ризику.*

*Політика управління фінансовими ризиками дає змогу ризик-менеджерам банку ідентифікувати, локалізувати, виміряти та моніторити кредитний ризик, ліквідності, процентний та ринковий ризик і тим самим мінімізувати їх негативний вплив на фінансовий стан кредитної установи.*

*До основних складових політики управління ризиками відноситься мета, завдання та принципи адміністрування ризиків, ліміти, організаційна структура процесу управління та форми управлінської звітності щодо системи ризик-менеджменту.*

*The Bank's operating activities in all its forms are related to numerous risks, the degree of impact on the results of this activity significantly increases in an unstable environment (crisis).*

*Increasing the impact of financial risks on financial results activities of banks is associated with rapid economic variability situation in the country due to the war and the pandemic of COVID-19.*

*Financial risk management policy identifies ways and opportunities to ensure the financial stability of the bank, its ability resist adverse environmental factors. The need for rapid mastery and the introduction of components of financial risk management policy is primarily due to the fact that the state has virtually no real mechanisms financial support of banks in crisis conditions. Banks are legally independent entities that means not only the ability to determine their own financial policy, but also the lack of obligation of the state to provide financial support complications.*

*The bank's financial risk management policy is focused on solving the following tasks: ensuring the optimal ratio between the profitability of banking operations and their risk; reduction of unforeseen losses; reduction of profit volatility; support for banking liquidity funds at a sufficient level at profit optimization; satisfaction of sufficiency norms equity; increase financial stability of bank.*

*The main task of financial management policy the risks are to maintain the required ratio of profitability to performance security and liquidity in the process of managing the assets and liabilities of the bank. Effective risk management should solve a number of problems - from risk monitoring to its cost assessment. The level of risk associated with that or another event that is constantly changing due to the dynamic nature of the external environment of banks. This forces the bank regularly update their place in the market, to assess the risk of certain events, review customer relationships and evaluate the quality of their own assets and liabilities, and as a consequence, adjust their own risk management policy*

*Due to the high degree of uncertainty of environmental factors, the policy of financial risk management is changing qualitatively. In times of crisis, banks are taking additional measures to assess and manage credit risk, liquidity, interest rate and market risk. For each of these risks in the management policy determines the purpose, objectives and principles of management, limits, organizational structure of the administrative process and forms of management reporting.*

**Ключові слова:** банк; управління фінансовими ризиками; ризик-менеджмент, політика, інструменти, банківська діяльність

**Keywords:** bank; financial risk management; risk management, policy, tools, banking

**Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.** Банківська діяльність пов'язана з фінансовою невизначеністю, рівень якої в умовах кризи значно збільшується.

Війна та COVID-пандемія наражають банки на суттєві фінансові ризики, реалізація яких може призвести до критичного фінансового стану більшість вітчизняних кредитних установ. Звідси і виникає необхідність оновлення політики та системи управління фінансовими ризиками банку.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв’язання даної проблеми.** Проблеми розвитку системи управління фінансовими ризиками банку досліджували у своїх працях такі науковці, як Бондаренко Л. [1], Брайонович-Братанович С. [2], Васильєва Т. [3], Головіна Я., Грюнінг Х. Ван., Спіфанов О., Зубок М. [4], Івасів І. [5], Коваленко В. [6], Роуз П. [7], Фуксман О. На нашу думку, потребують подальших досліджень питання удосконалення сучасної політики управління фінансовими ризиками банку.

**Формування цілей статті (постановка завдання).** Метою наукової роботи є надання пропозицій щодо удосконалення політики управління фінансовими ризиками банку, котра має бути ефективною як в ординарних умовах, так і в умовах кризи.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Фінансові ризики банку – це ризики, котрі виникають через операційну діяльність банку та мають високу ймовірність визначення кількісної величини. До фінансових ризиків відноситься кредитний, ліквідності, процентний та ринковий.

Складові фінансових ризиків за методологією національного регулятора наведено в таблиці 1.

Зазначимо, що одним з головних елементів політики управління ризиками банку є виокремлення методів їх оцінки. У випадку кредитного ризику банкам рекомендовано розробляти власні скорингові моделі. Ці моделі використовують різні інструменти предиктивного аналізу, а саме: регресія, дерево рішень, нейронні мережі, генетичні алгоритми. Особливістю цих методів є те, що вони використовують спеціальну навчальну вибірку клієнтів-позичальників, про яких уже відомо, добре вони себе зарекомендували, або ні. Саме від вибору вхідних даних значною мірою залежить якість оцінки кредитного ризику.

На нашу думку, в умовах кризи та при відсутності достовірних даних про об'єкт найбільш ефективними є скорингові моделі, які розроблені на базі нейронечітких технологій.

**Таблиця 1. Складові фінансових ризиків банку за методологією НБУ**

| Назва ризику | Складові ризику                     |
|--------------|-------------------------------------|
| Кредитний    | ризик країни                        |
|              | трансфертний ризик                  |
|              | ризик контрагента                   |
|              | ризик інвестицій у дочірні компанії |
| Ліквідності  | балансовий ризик                    |
|              | ризик ліквідності ринку             |
| Процентний   | ризик розривів                      |
|              | базисний ризик                      |
|              | ризик опціонності                   |
| Ринковий     | ризик дефолту                       |
|              | процентний ризик торгової книги     |
|              | ризик кредитного спреду             |
|              | фондовий ризик                      |
|              | валютний ризик                      |
|              | товарний ризик                      |
|              | ризик волатильності                 |

*Складено за джерелами [6; 7]*

Побудова нейронечіткої моделі складається з двох етапів:

1. Структурна ідентифікація – формування нечіткої бази знань, що відтворює залежність виходу від входів за допомогою лінгвістичних правил «ЯКЩО–ТО», які генеруються з експериментальних даних. Наприклад, ЯКЩО <коефіцієнт поточної ліквідності «добрий»> ТА <коефіцієнт фінансової стійкості «задовільний»> ТА <коефіцієнт забезпечення оборотними засобами «незадовільний»>, ТО <кредитний ризик щодо позичальника–юридичної особи «низький»>.

2. Параметрична ідентифікація – це пошук таких параметрів нечіткої бази знань, які мінімізують відхилення теоретичних (розрахованих за моделлю) від експериментальних результатів.

Сама скорингова модель складається з чотирьох блоків:

- 1) фазифікатор, що перетворює фіксований вектор впливових факторів  $X$  у вектор нечітких множин  $\tilde{X}$ , необхідних для виконання нечіткого логічного виведення;
- 2) нечітка база знань, що утримує інформацію у вигляді лінгвістичних правил типу «ЯКЩО–ТО»;
- 3) машина нечіткого логічного виведення, яка на основі правил бази знань визначає значення вихідної змінної у вигляді нечіткої множини  $\tilde{Y}$ , що відповідає нечітким значенням вхідних змінних  $\tilde{X}$ ;
- 4) дефазифікатор, що перетворює вихідну нечітку множину  $\tilde{Y}$  у чітке число  $Y$ .

Отже, скорингова модель дозволяє швидко приймати рішення щодо кредитування, регулювати обсяги кредитування залежно від ситуації на ринку і визначати оптимальне співвідношення між прибутковістю банківських операцій і рівнем ризику [10].

Головним недоліком скорингових моделей є те, що їх необхідно розробляти на вибірці, зробленій з найбільш «свіжих» клієнтів, здійснювати бек-тестинг і, коли її якість погіршується, розробляти якісну нову модель. У розвинених економіках світу, зазвичай, нова модель розробляється в середньому раз на півтора року, період між заміною моделі може варіюватися залежно від того, наскільки стабільною була економіка в цей час. Для України, на наш погляд, максимальним періодом буде півроку, а в умовах кризи – щоквартально.

Необхідно відзначити, що в умовах кризи головне значення мають якісні критерії оцінки позичальника, які не можна представити певним числовим параметром, а лише описово, тому при розробці відповідних скорингових моделей слід використовувати підходи, які ефективні при моделюванні так званих якісних змінних. Саме такий підхід здається найбільш перспективним на сучасному етапі розвитку банківської системи України. Покращити політику

кредитного ризику можна за рахунок повноцінного задіяння банківських бюро, вже створених в Україні, однак їх діяльність стримується низкою об'єктивних та суб'єктивних чинників.

Наступний вид фінансового ризику – ризик ліквідності – також має декілька методів оцінки (див. табл. 2).

**Таблиця 2. Методи оцінки ризику ліквідності банку**

| Метод                   | Характеристика методу                                                               |
|-------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------|
| Нормативний             | Оцінка ризику за економічними нормативами, які встановлені національним регулятором |
| Внутрішніх коефіцієнтів | Оцінка ризику за коефіцієнтами, які банк розробляє самостійно                       |
| Матричний               | Оцінка ризику за матрицею фондування                                                |
| ГЕП-аналіз              | Оцінка розривів ліквідності                                                         |

Крім нормативного, більшість банків при оцінці ризику ліквідності використовують метод ГЕП-аналізу, який відображає різницю між сумою загальних активів та сумою загальних зобов'язань банку.

Якщо активи за обсягом перевищують зобов'язання, то є додатний розрив ліквідності ( $\text{ГЕП} > 0$ ). Якщо зобов'язання за обсягом перевищують активи, то банк має від'ємний розрив (дефіцит) ліквідності ( $\text{ГЕП} < 0$ ) і перед ним постає завдання пошуку джерел поповнення ресурсів.

Оперативний аналіз розриву ліквідності банку доцільно здійснювати через процедури щоденного контролю за такими етапами [11]:

- визначення планового періоду для оцінювання потреб ліквідності;
- групування активів і пасивів банку за строками;
- прогнозування обсягів та строків проведення активно-пасивних операцій банку в межах обраного періоду;
- обчислення розриву ліквідності в кожному із зафіксованих інтервалів;
- обчислення сукупного (кумулятивного) розриву ліквідності протягом планового періоду;

- складання плану дій у разі виникнення дефіциту або позитивного сальдо ліквідності.

Політика управління ризиком ліквідності включає у себе адміністрування активів та пасивів банку. Управління активами полягає у тому, що всі ресурси банку об'єднуються в загальний фонд коштів з подальшим їх розподілом між тими видами активів, які, з позиції банку, є найбільш безпечними з позиції ризик-менеджменту.

В управлінні пасивними операціями банк враховує співвідношення між витратами на залучення ресурсів та доходами, які можна отримати від вкладення цих ресурсів у банківські активи. Взаємозв'язок між управлінням активними і пасивними операціями має вирішальне значення для стратегічного розвитку банку.

Незважаючи на те, яку політику використовує банк для управління ризиком ліквідності – управління активами чи пасивами, – є низка факторів, які необхідно аналізувати ризик-менеджерам у обох випадках, а саме [8]:

- наявність адекватної та ефективної внутрішньої нормативної бази (положень, процедур тощо) щодо управління ризиком ліквідності;
- функції та повноваження комітету з управління активами і пасивами (КУАП) у процесі управління ризиком ліквідності;
- обсяг активів балансу та їх розподіл за ступенем ліквідності;
- обсяг та структура пасивів (визначення питомої ваги зобов'язань у пасивах банку; строкових зобов'язань та зобов'язань до запитання; коштів фізичних та юридичних осіб; міжбанківських ресурсів тощо);
- середньозважена вартість залучених коштів для відповідного банку в зіставленні з банками його групи;
- аналіз ліквідності вітчизняних та світових фінансових ринків;
- проведення стрес-тестингу та бек-тестингу;
- вплив погіршення репутації банківської установи на загальну ліквідність банку;

- аналіз висновків рейтингових служб, аналітиків та відповідних публікацій стосовно фінансового сектору України;
- оцінка адекватності інформаційних систем, їх спроможності оперативно генерувати необхідну інформацію щодо ризику ліквідності;
- аналіз впливу ризику ліквідності на знаходження та капітал банку.

У свою чергу процентний ризик розраховується за такими фінансовими інструментами, як боргові цінні папери; пайові цінні папери із правом конверсії в боргові цінні папери; неконвертовані привілейовані акції, розмір дивідендів за якими визначено; похідні фінансові інструменти, базовим активом яких є фінансові інструменти, що дають процентний дохід; контракти, за умовами яких відповідні вимоги або зобов'язання банку розраховуються на основі процентних ставок.

При цьому політика управління процентним ризиком має враховувати фази змін процентних ставок (див. табл. 3).

Останній вид фінансового ризику банку – ринковий ризик – має багато складових. Але найбільшій увазі заслуговує валютний ризик через те, що національний регулятор у 2015 році відмовився від фіксованого та запровадив гнучке курсоутворення.

Курсові коливання можуть негативно впливати на фінансові результати банків, тому світовою практикою мінімізації валютного ризику є хеджування з використанням спеціальних фінансових інструментів – форвардів, ф'ючерсів та свопів.

Зазначимо, що найбільш поширеним методом оцінки валютного ризику є VaR - метод, за допомогою якого визначається максимальна величина очікуваних втрат від реалізації валютного ризику протягом певного періоду часу із заданою ймовірністю (див. формулу 1):

$$VaR=P*K*\sigma, \quad (1)$$

**Таблиця 3. Управління процентним ризиком за фазами процентних ставок**

| Фаза              | Характеристика                                                                                              | Управління процентним ризиком                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
|-------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Мінімальна        | низькі процентні ставки, але в майбутньому очікується їх зростання                                          | <ul style="list-style-type: none"> <li>- збільшити обсяги та терміни депозитних продуктів з фіксованою ставкою;</li> <li>- збільшити обсяги отриманих міжбанківських кредитів;</li> <li>- зменшити обсяги наданих кредитів з фіксованою ставкою процента;</li> <li>- збільшити обсяги наданих кредитів з «плаваючою» ставкою;</li> <li>- зменшити обсяги портфеля фінансових інструментів з фіксованою ставкою процента</li> </ul> |
| Середня позитивна | середні процентні ставки, але найближчим майбутнім очікується їх подальше зростання (досягнення максимуму)  | <ul style="list-style-type: none"> <li>- зменшити обсяги та терміни депозитних продуктів з «плаваючою» ставкою;</li> <li>- збільшити обсяги депозитних продуктів та отриманих міжбанківських кредитів з фіксованою ставкою;</li> <li>- збільшити обсяги інвестиційних портфелів банку;</li> <li>- збільшити обсяги наданих кредитів з «плаваючою» ставкою</li> </ul>                                                               |
| Максимальна       | високі процентні ставки та в найближчому майбутньому очікується їх зниження                                 | <ul style="list-style-type: none"> <li>- збільшити частку наданих кредитів з фіксованою ставкою;</li> <li>- збільшити обсяги та терміни депозитних продуктів з «плаваючою» ставкою;</li> <li>- зменшити обсяги отриманих міжбанківських кредитів;</li> <li>- збільшити обсяги портфеля фінансових інструментів з фіксованою ставкою процента</li> </ul>                                                                            |
| Середня негативна | середні процентні ставки та в найближчому майбутньому очікується їх подальше зниження (досягнення мінімуму) | <ul style="list-style-type: none"> <li>- зменшити обсяги та терміни депозитних продуктів та отриманих міжбанківських кредитів з фіксованою ставкою;</li> <li>- збільшити обсяги наданих кредитів з фіксованою ставкою процента;</li> <li>- зменшити обсяги наданих кредитів з «плаваючою» ставкою;</li> <li>- збільшити обсяги портфеля фінансових інструментів з фіксованою ставкою процента</li> </ul>                           |

де VaR – потенційні максимальні можливі збитки за валютним ризиком; P – обсяг відкритої позиції; K – коефіцієнт (квантиль), який відповідає обраному

рівню впевненості (наприклад, для довірчого інтервалу в 95 та 99 % відповідні квантилі дорівнюватимуть 1,65 і 2, 33 середньоквадратичні відхилення);  $\sigma$  – стандартне відхилення зміни вартості позиції.

Але сучасна криза виявила ряд недоліків даного методу, які пов'язані з тим, що:

- VAR-метод не враховує можливих значних втрат, які можуть статися з малими ймовірностями («чорні лебеді»);

- VAR-метод не є когерентною мірою (оцінка середніх втрат при найгіршому розвитку подій) тому, що не є субадитивним.

Виправити ці недоліки методу можна за допомогою введення показника очікуваних втрат (ES), який дозволяє враховувати можливі втрати за межами рівня довіри.

Розрахунок очікуваних втрат (ES) для нормального розподілу здійснюється за формулою 2:

$$ES_{1-\alpha} = \frac{y_t}{\alpha\sqrt{2\pi}} \exp\left(-\frac{1}{2}K_{1-\alpha}^2\right) - m_i, \quad (2)$$

де ES – очікувані втрати від валютного ризику;  $y_t$  – волатильність;  $m_i$  – очікувана прибутковість  $i$  – го активу;  $k_{1-\alpha}$  – квантиль, відповідний  $(1 - \alpha)$  довірчому інтервалу.

Необхідно відзначити, що процес впровадження концепції ES в алгоритм оцінки валютного ризику також має ряд недоліків, а саме:

- концепція ES може почати сигналізувати про необхідність значного збільшення розміру економічного капіталу банку. Але фактичні щоденні збитки від реалізації валютного ризику можуть виявитися невеликими порівняно з можливими втратами в рамках ES;

- розрахунки в рамках ES є досить складними та трудомісткими.

Отже, ES концепцію рекомендовано використовувати в умовах кризи, а в ординарних умовах ефективною є оцінка валютного ризику за допомогою VaR-методу.

Крім методів оцінки, до головних складових політики управління фінансовими ризиками відноситься мета, принципи та завдання з адмініструванням за кожним видом ризику.

Складові політики управління фінансовими ризиками банку наведено в таблиці 4.

**Таблиця 4. Складові політики управління фінансовими ризиками банку [9]**

| Назва ризику | Складові політики                                                                                                                                                            |
|--------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Кредитний    | мета, завдання та принципи управління кредитним ризиком;                                                                                                                     |
|              | організаційна структура процесу управління кредитним ризиком                                                                                                                 |
|              | перелік лімітів за рівнем кредитного ризику                                                                                                                                  |
|              | підходи щодо виявлення, вимірювання, моніторингу, контролю, звітування та пом'якшення кредитного ризику                                                                      |
|              | підходи щодо кредитного адміністрування та моніторингу                                                                                                                       |
|              | підходи щодо перегляду кредитів                                                                                                                                              |
|              | підходи щодо завчасного (на ранньому етапі) виявлення та управління непрацюючими активами                                                                                    |
|              | підходи щодо списання кредитів                                                                                                                                               |
|              | підходи щодо здійснення стрес-тестування кредитного ризику;                                                                                                                  |
|              | перелік форм управлінської звітності щодо кредитного ризику, порядок та періодичність надання суб'єктам системи ризик-менеджменту                                            |
| Ліквідності  | мета, завдання та принципи управління ризиком ліквідності                                                                                                                    |
|              | організаційна структура процесу управління ризиком ліквідності з урахуванням розподілу функціоналу учасників процесу, їх повноваження, відповідальність та порядок взаємодії |
|              | перелік лімітів для контролю за ризиком ліквідності                                                                                                                          |
|              | підходи щодо виявлення, вимірювання, моніторингу, контролю, звітування та пом'якшення ризику ліквідності;                                                                    |
|              | процедури визначення, затвердження та перегляду припущень, що використовуються для вимірювання ризику ліквідності                                                            |
|              | принципи диверсифікації активів та джерел фінансування з точки зору їх впливу на ризик ліквідності;                                                                          |
|              | підходи щодо проведення стрес-тестування ризику ліквідності;                                                                                                                 |
|              | перелік та формат форм управлінської звітності щодо ризику ліквідності                                                                                                       |

| Назва ризику | Складові політики                                                                                                                                                                         |
|--------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Процентний   | мета, завдання та принципи управління процентним ризиком                                                                                                                                  |
|              | організаційна структура процесу управління процентним ризиком з урахуванням розподілу функціональних обов'язків учасників процесу, їх повноважень, відповідальності та порядку взаємодії; |
|              | перелік лімітів для контролю за процентним ризиком;                                                                                                                                       |
|              | підходи щодо виявлення, вимірювання, моніторингу, контролю, звітування та пом'якшення процентного ризику                                                                                  |
|              | процедури визначення, затвердження та перегляду припущень, що використовуються під час вимірювання процентного ризику                                                                     |
|              | підходи до здійснення стрес-тестування процентного ризику                                                                                                                                 |
|              | інформаційне наповнення форм управлінської звітності щодо процентного ризику                                                                                                              |
|              |                                                                                                                                                                                           |
| Ринковий     | мета, завдання та принципи управління ринковими ризиками;                                                                                                                                 |
|              | організаційна структура процесу управління ринковими ризиками;                                                                                                                            |
|              | перелік лімітів для контролю за ринковими ризиками                                                                                                                                        |
|              | підходи щодо виявлення, вимірювання, моніторингу, контролю, звітування та пом'якшення ринкових ризиків;                                                                                   |
|              | процедури визначення, затвердження та перегляду припущень, що використовуються під час вимірювання ринкових ризиків;                                                                      |
|              | підходи щодо здійснення стрес-тестування ринкових ризиків;                                                                                                                                |
|              | перелік та формат (інформаційне наповнення) форм управлінської звітності щодо ринкових ризиків, порядок та терміни їх надання суб'єктам системи управління ризиками                       |
|              |                                                                                                                                                                                           |

Як видно з таблиці 4, одним з основних інструментів зменшення фінансових ризиків є встановлення лімітів (обмеження величини відкритої ризикованої позиції). Ліміти можна встановлювати на відкриті валютні позиції, на розміри портфелів цінних паперів, на товарні позиції, на суми кредитів тощо.

Приклади лімітів на фінансові ризики банку наведено в таблиці 5.

Крім встановлення лімітів, банк може зменшити величину фінансових ризиків через диверсифікацію, формування резервів та сек'юритизацію банківських активів.

**Таблиця 5. Ліміти на фінансові ризики банку [9]**

| Назва ризику | Характеристика лімітів                                                                                                                                                                                  |
|--------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Кредитний    | на обсяг повноважень колегіального органу банку щодо ухвалення кредитних рішень як для портфеля кредитів у цілому, так і для одного боржника або групи пов'язаних контрагентів;                         |
|              | на одного боржника або групу пов'язаних контрагентів;<br>на боржників, що мають спільний вид економічної діяльності;<br>на боржників одного географічного регіону;                                      |
|              | на максимальний обсяг заставного майна                                                                                                                                                                  |
| Ліквідності  | на кумулятивний розрив (cumulative GAP) між вимогами та зобов'язаннями банку для часових інтервалів до одного року, що розрахований на підставі GAP-аналізу;                                            |
|              | на фінансування банку за п'ятьма та десятьма найбільшими вкладниками та іншими кредиторами банку/групами пов'язаних контрагентів, пов'язаними з банком особами                                          |
| Процентний   | на максимальне можливе падіння чистого процентного доходу банку                                                                                                                                         |
|              | на максимальне падіння економічної вартості капіталу банку                                                                                                                                              |
| Ринковий     | на максимально можливу вартість під ризиком (VAR) або максимально можливе очікування втрат (ES) для визначеного банком строку з довірчою ймовірністю не нижчою, ніж 99% для всіх видів ринкових ризиків |
|              | на розмір відкритих валютних позицій в валютах у абсолютному значенні або у відсотках до регулятивного капіталу банку;                                                                                  |
|              | на величину портфеля інструментів у торговій книзі банку в абсолютному значенні або у відсотках до регулятивного капіталу банку                                                                         |

Зменшити ризик можна також за допомогою пошуку додаткової фінансової інформації. Адже дуже часто управлінське рішення приймається в складних умовах, коли результати не визначено й інформація обмежена. Тому, чим повнішою є економічна інформація, тим більше передумов зробити кращий прогноз і ефективно застосувати певну складову політики управління фінансовими ризиками банку.

**Висновки з цього дослідження.** Через високий ступінь невизначеності чинників зовнішнього середовища якісно змінюється сама політика управління фінансовими ризиками. В умовах кризи банки застосовують додаткові заходи щодо оцінки та управління кредитним ризиком, ліквідності, процентним та ринковим ризиками. За кожним з цих ризиків у політиці управління визначається мета, завдання та принципи управління, ліміти, організаційна структура процесу адміністрування та форми управлінської звітності.

## Література

1. Бондаренко Л. А. Ризик-менеджмент кредитної діяльності комерційного банку : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08. Київ, 2007. 23 с.
2. Грюнинг Х. Ван., Брайонович-Братанович С. Анализ банковских рисков. Система оценки корпоративного управления и управления финансовым риском. Москва : Весь Мир, 2004. 150 с.
3. Управління ризиками банків : монографія у 2 т.: Управління ризиками базових банківських операцій / за ред. А.О. Єпіфанова, Т.А. Васильєвої. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2012. Т. 1. 283 с.
4. Зубок М. І. Безпека банків : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2002. 306 с
5. Івасів І. Б., Фуксман О. Ю. Лімітування ризику ліквідності банку на основі стрес-тестування. *Економіка та держава*. 2014. №11. С. 85–89.
6. Коваленко В. В., Головіна Я. С. Організація системи ризик-орієнтованого внутрішнього контролю в банку. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 1. С. 209–215.
7. Роуз Питер С. Банковский менеджмент. Москва : Дело, 1995. 768 с.
8. Методичні вказівки з інспектування банків «Система оцінки ризиків» : Постанова Правління НБУ від 15.03.2004 р. № 104. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0104500-04> (дата звернення: 8.06.2022).
9. Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах : Постанова Правління НБУ від 11.06.2018

№ 64. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18#Text> (дата звернення: 8.06.2022).

10. Бобиль В. В., Притаманова О. М. Сучасні системи кредитного скорингу у споживчому кредитуванні. *Економіка: проблеми теорії та практики* : зб. наук. пр. Дніпропетровськ , 2007. Т. 5, вип. 222. С. 1281–1298.

11. Ліквідність банку: окремі аспекти управління та світовий досвід регулювання і нагляду : науково-аналітичні матеріали. Вип 11. / В. С. Стельмах, В. І. Міщенко та ін. Київ : Національний банк України. Центр наукових досліджень, 2008. 220 с

12. Бобиль В. В. Фінансові ризики банків: теорія та практика управління в умовах кризи : монографія. Дніпропетровськ : ДНУЗТ, 2016. 298 с.

### References

1. Bondarenko, L.A. (2007), “Credit Risk Management of Commercial Bank”, Ph.D. Thesis, Money, Finance & Credit, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine.

2. Gryuning, Kh.V. and Brayonovich-Bratanovich, S. (2004), *Analysis of banking risks. Corporate Governance and Financial Risk Management Assessment System* [Analiz bankovskikh riskov. Sistema otsenki korporativnogo upravleniya i upravleniya finansovym riskom], Ves' myr, Moscow, Russia.

3. Yepifanova, A.O. and Vasyl'ieva, T.A. (2012), *Upravlinnia ryzykamy bankiv* [Management of bank's risks], T. 1, State Higher Educational Institution “Ukrainian Academy of Banking”, Sumy, Ukraine.

4. Zubok, M.I. (2002), *Bezpeka bankiv* [Bank security], Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Kyiv, Ukraine.

5. Ivasiv, I.B. and Fuksman, O.Yu. (2014), “Limiting the bank's liquidity risk based on stress testing”, *Ekonomika ta derzhava*, vol. 11, pp. 85–89.

6. Kovalenko, V.V. and Holovina, Ya.S. (2012), "Organization of a risk-oriented internal control system in the bank", *Actual problems of economy*, vol. 1, pp. 209–215.
7. Rouz Piter, S. (1995), *Bankovskiy menedzhment* [Bank management], Delo, Moscow, Russia.
8. The Verkhovna Rada of Ukraine (2004), Guidelines for Bank Inspection "Risk Assessment System": Resolution of the NBU Board, available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0104500-04> (Accessed 8 June 2022).
9. The Verkhovna Rada of Ukraine (2018), Regulations on the organization of the risk management system in banks of Ukraine and banking groups: Resolution of the NBU Board available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18#Text> (Accessed 8 June 2022).
10. Bobyl', V.V. and O. M. Prytomanova, O.M. (2007), "Modern credit scoring systems in consumer lending", *Economics: Problems of Theory and Practice*, vol. 222, no. 5, pp. 1281–1298.
11. Stel'makh, V.S., Mischenko, V.I., and Krylova, V.V. (2008), *Likvidnist' banku: okremi aspekty upravlinnia ta svitovyy dosvid rehuliuvannia i nahliadu : naukovo-analitychni materialy* [Bank liquidity: some aspects of management and world experience of regulation and supervision: scientific and analytical materials], vol. 11, Natsional'nyy bank Ukrainy. Tsentr naukovykh doslidzhen', Kyiv, Ukraine.
12. Bobyl', V.V. (2016), *Finansovi ryzyky bankiv: teoriia ta praktyka upravlinnia v umovakh kryzy*, [Financial risks of banks: theory and practice of crisis management], Dnipropetrovsk National University of Railway Transport, Dnipropetrovsk, Ukraina.

*Стаття надійшла до редакції 14.06.2022 р.*